

Nieuwsbrief

Cultuurgooederen Tweede Wereldoorlog

In deze *Nieuwsbrief* informeren wij u over activiteiten van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) op het gebied van cultuurgooederen die in Nederland voor of tijdens de Tweede Wereldoorlog geroofd, geconfisqueerd of onder dwang verkocht zijn. Ook verwijzen wij naar interessante informatie van de organisaties waarmee we nauw samenwerken, zoals de Restitutiecommissie en het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies.

Schilderij *God verschijnt aan Abraham te Sichem terug naar erfgenaam Herman Hamburger*

De Staatssecretaris Cultuur en Media, Gunay Uslu, besloot in november tot restitutie van het schilderij *God verschijnt aan Abraham te Sichem* door Nicolaes (Claes) Moeyaert. Zij volgt hiermee het advies van de Restitutiecommissie. Onderzoek heeft uitgewezen dat de Joodse kunsthandelaar en -verzamelaar Herman Hamburger het werk van Moeyaert in 1936 verwierf. Omdat Hamburger zich tijdens de bezetting in het buitenland bevond, verklaarden de Duitse autoriteiten zijn in Nederland aanwezige goederen tot 'vijandelijk vermogen'. Zo kon de Dienststelle Mühlmann, een Duitse rooforganisatie, het kunstwerk in 1941 door middel van gedwongen verkoop bemachtigen. De Dienststelle Mühlmann verkocht en leverde

God verschijnt aan Abraham te Sichem door Nicolaes Moeyaert

het doek vervolgens door naar Duitsland ten behoeve van Hitlers Führermuseum. Na de oorlog werd het schilderij gerecupereerd naar Nederland en opgenomen in de NK-collectie. Lees hier het [advies Herman Hamburger](#) en het [nieuwsbericht](#) van de Restitutiecommissie.

Aquarel terug naar erfgenamen Jacob Lierens

Tevens besloot Staatssecretaris Uslu in november de aquarel *De tantes gaan op reis* (Alexander Hugo Bakker Korff, 1881), die zich in de Rijkscollectie bevindt, te restitueren aan de erfopvolgers van Jacob Lierens. Uslu volgt hiermee het advies van de Restitutiecommissie, die het voldoende aannemelijk acht dat de Joodse kunstverzamelaar Jacob Lierens (1877-1949) het bezit van de aquarel onvrijwillig kwijtraakte als gevolg van omstandigheden die direct verband houden met het nazi-regime. De commissie concludeert dat op basis van onderzoek door het Expertisecentrum Restitutie (ECR), waaruit blijkt dat de aquarel op 8 juli 1941 uit het bezit van Lierens is geveild. Het is aannemelijk dat de verkoop verband hield met maatregelen van de bezetter tegen Joodse burgers en voortkwam uit lijfsbehoud. Als gevolg van deze maatregelen kon Lierens zijn bedrijf niet zelf voortzetten en werd hij van inkomsten en bezittingen beroofd, waardoor hij gedwongen werd een deel van zijn kunstcollectie te verkopen.

Lees hier het [advies Lierens II](#) en het [nieuwsbericht](#) van de Restitutiecommissie.

FOTO: RIJKSMEUSEUM TWENTHE

De tantes gaan op reis door Alexander Hugo Bakker Korff

Boekselectie

De RCE heeft een van de grootste collecties boeken op het gebied van erfgoed in Nederland. Uiteraard hoort ook het thema roof, recuperatie en restitutie daarbij. Een aantal boeken dat in de handel inmiddels minder goed verkrijgbaar is maakt ook deel uit van deze collectie, zoals *Betwist bezit* van Eelke Muller en Helen Schretlen en *De plundersaars* van Anders Rydell. Op korte termijn wordt de collectie uitgebreid met een reeks boeken op dit gebied, waaronder: *Roof en Berooid*, beiden van Gerard Aalders en *Monuments Man* van James J. Rorimer. De bibliotheek van de RCE is vrij toegankelijk tijdens de openingsuren van het gebouw aan het Smallepad 5 in Amersfoort.

Hulp bij herkomst

Hulp bij Herkomst is een maandelijks blog over herkomstonderzoek naar een object uit de Nederlands Kunstbezit (NK)-collectie. Deze collectie bestaat onder andere uit objecten die na de Tweede Wereldoorlog terugkeerden naar Nederland, zoals schilderijen, werken op papier maar ook meubelen en keramiek. Door een flinke impuls te geven aan het onderzoek hopen we nieuwe herkomstgegevens te vinden. De blog van september beschrijft een [eikenhouten rankenkast](#), oktober gaat over het [schilderij Gezicht op Rhenen](#) en november gaat over een [vurenhouten kistje](#).

Beschilderd vurenhouten kistje, 9,5 x 17,7 x 11,6 cm, NK622.

Scriptieprijs cultuurgoederen 1933-1945

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed reikt in 2024 een prijs uit voor de beste master-scriptie (HBO of WO) op het gebied van Cultuurgoederen en de Tweede Wereldoorlog. Met deze aanmoedigingsprijs voor onderzoekstalent op dit gebied kunnen finalisten een ontwikkeltraject naar keuze financieren. Aan de eerste plaats is een bedrag van € 3.000 verbonden en aan de tweede en derde plaats een bedrag van € 1.000 en een lezing of publicatie. Informatie over de criteria en indieningswijze is te lezen op [onze website](#).

IN HET KORT

- > **Jaarverslag 2022 Restitutiecommissie**
In september bracht de Restitutiecommissie haar [jaarverslag van 2022](#) uit met daarin een beknopt overzicht van de ontwikkelingen en uitgebrachte adviezen in 2022.
- > **Vertrek secretaris Else van Sterkenburg**
Else van Sterkenburg heeft besloten om te stoppen met haar werkzaamheden als secretaris voor de [Restitutiecommissie](#).
- > **Engelstalige versie van Herkomst Gezocht**
Eind september is de [Engelstalige versie](#) van de website Herkomst Gezocht gelanceerd.
- > **Nieuwe leden Restitutiecommissie**
Voormalig staatssecretaris Cultuur en Media, Gunay Uslu, heeft op 24 november 2023 de heer dr. Jeroen Euwe en mevrouw drs. Annemarie Marck als leden van de Restitutiecommissie benoemd. Hiermee volgt zij het advies van de onafhankelijke benoemingsadviescommissie onder voorzitterschap van mr. H. Troostwijk.
- > **Internationale conferentie**
Op 1 en 2 februari 2024 vindt de conferentie *Taboo in Cultural History* plaats, mede mogelijk gemaakt door de RCE. De [internationale conferentie](#) heeft tot doel na te denken over het concept van taboe in relatie tot cultureel erfgoed in de context van kolonialisme en nationaal-socialisme en hun weerklank in de samenleving.
- > **De NRC podcast 'Hier hing een schilderij'**
bezoekt de RCE om meer te weten te komen over de NK-collectie en het onderzoek daaraan. [Luister hier de podcast](#).

FOTO: CATHARINA GERITSEN

Siebe Weide en Susan Lammers op het podium in de Glazen Zaal

25 jaar restitutiebeleid

Het restitutiebeleid cultuurgoederen en WOII bestaat dit najaar 25 jaar. De RCE staat daarbij stil met een aantal activiteiten. Op woensdag 6 september was de [aftrap](#): een bijeenkomst in de Glazen Zaal van de Portugese Synagoge in Den Haag. In 2024 volgt meer: in het voorjaar organiseert de RCE vier ronde tafels over het restitutiebeleid in de praktijk, met thema's als rechtsherstel en de toekomst van herkomstonderzoek. In september 2024 sluiten we af met een symposium. Houd voor meer informatie en aanmeldopties onze website in de gaten.

Vragen of een verzoek indienen?

Bent u op zoek naar informatie over restitutie of de NK-collectie? De RCE is het eerste aanspreekpunt voor mogelijke rechthebbenden en collectiebeheerders over restitutiebeleid, procedures en herkomstonderzoek om het indienen van een restitutieverzoek te vergemakkelijken. Onderzoekers kunnen advies vragen over het doen van herkomstonderzoek en doorverwezen worden naar beschikbare archieven en organisaties die daarbij behulpzaam kunnen zijn. Informatie ontsluiten wij onder ander via onze [website](#). Hier leest u ook hoe u een restitutieverzoek kunt indienen. Belanghebbenden, musea, onderzoekers, studenten en andere geïnteresseerden met vragen kunnen mailen naar restitutie@cultureelerfgoed.nl.

Wij helpen u graag.

Abonneren

Wilt u op de hoogte blijven van ontwikkelingen op het gebied van Cultuurgoederen Tweede Wereldoorlog en restitutie? U kunt zich [hier aanmelden](#) voor de Nieuwsbrief.